

Соціальна

педагогіка: теорія та
практика

1/2008

- ◆ **Суспільство і сучасна соціальна парадигма**
- ◆ **Соціальна педагогіка і соціалізація особистості**
- ◆ **Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю**
- ◆ **Професійна підготовка соціального педагога**
- ◆ **Історія соціальної педагогіки**
- ◆ **Проблемне поле соціальної педагогіки**

ЗМІСТ

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ДІТЬМИ ТА МОЛОДДЮ	4
<i>Карнаух Л.</i> Соціальне середовище як чинник соціалізації дітей дошкільного віку в реаліях сьогодення	4
<i>Печенко І.</i> Теоретичні позиції побудови експериментальної моделі соціалізації особистості в дошкільному дитинстві	9
<i>Семчук С.</i> Вплив реклами на становлення особистості дитини в дошкільному віці	18
<i>Філіппов Ю.</i> Молодіжні громадські організації як одні з найважливіших інститутів трудової соціалізації молодого людини	23
<i>Стрельцова В.</i> Процесс социальной адаптации студентов к учебно-воспитательной деятельности вуза культуры и искусств	30
<i>Сура Н.</i> Соціально-психологічні орієнтації особистості студента та проблема інтенсифікації навчання іноземної мови у ВНЗ	38
<i>Голік О.</i> Клуб веселих та найкмітливіших як форма організації дозвілля студентів у вищому навчальному закладі	42
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА	
АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ	47
<i>Кушнар'єв С.</i> Причини та умови розвитку злочинності неповнолітніх	47
ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ	54
<i>Гришак С.</i> Гендерна компетентність як необхідна складова портрета сучасного професіонала в соціальній роботі	54
ІСТОРІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ	59
<i>Рижанова А.</i> Становлення вітчизняної теорії соціального виховання	59
<i>Отрощенко Л.</i> Соціально-педагогічні особливості профорієнтації учнів загальноосвітньої школи в історичному контексті	66
СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ЗА КОРДОНОМ	73
<i>Бєлєцька І., Гаміна Т.</i> Сучасна організація вільного часу за кордоном	73
ДАЙДЖЕСТ	79
Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми формування здорового способу життя учнівської та студентської молоді»	79

СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ЗА КОРДОНОМ

Бєлецька І., Гаміна Т.

СУЧАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ ВІЛЬНОГО ЧАСУ ЗА КОРДОНОМ

У сучасному зарубіжному суспільстві рекреаційна дозвіллева діяльність має системний характер, являє собою чітку сформовану сферу морально-етичних та духовних цінностей, у центрі якої перебуває вже не економічна діяльність, а людина з її здібностями, запитами та інтересами.

Зарубіжні практики впевнені в необхідності встановлення контактів з підлітками та налагодженні активної співпраці з ними у сфері вільного часу.

У більшості західних країн дозвіллева діяльність здійснюється через добровільні асоціації локального, національного, міжнародного рівнів, що забезпечує демократизм та певну автономію від офіційних владних структур. Дозвілля за рубежем розглядається як сфера розвитку особистості та соціальної культури, формування громадянської позиції, розкриття духовного потенціалу учнівської молоді, відображення та збереження національних традицій, культурної спадщини народу. Культурні ініціативи школярів реалізуються в екозаповідниках, паркових установах, музеях, бібліотеках, виставочних залах, картинних галереях.

У кожній країні створюються умови для художнього й естетичного розвитку учнівської молоді, для її творчої самореалізації в системі мистецтв (музика, живопис, хореографія, література) через велику кількість культурно-мистецьких гуртків, клубів, об'єднань.

У багатьох зарубіжних країнах створено фонди та організації для розвитку естетичного виховання. Головними завданнями таких організацій є підтримка дослідницької діяльності в галузі гуманітарних знань, проведення культуротворчих заходів, надання допомоги в реалізації програм з естетичного виховання та художньої творчості, підтримка функціонування дозвіллевих закладів у сільській місцевості.

У зарубіжному світі в останні десятиліття підтримується тенденція щодо ущільнення вільного часу шляхом інтенсифікації діяльності та економії часу, шляхом зосередження дозвіллевих занять на одному об'єкті, що має різноманітні дозвіллеві можливості. Діяльність численних оздоровчих закладів рекреаційних центрів, парків, спортивних закладів, проведення різноманітних заходів та акцій за підтримки влади свідчать про поступову переорієнтацію зарубіжного суспільства на активний відпочинок, адаптації молоді до змінюваних соціальних та природних умов, зменшення психологічної напруги особистості.

У зарубіжних країнах дозвілля розглядається як суттєва складова національного прибутку країни та є критерієм економічного та соціального розвитку держави, а рівень дозвіллевого обслуговування визначає якість життя людини. З'явилися нові форми кооперації між дозвіллевою сферою та економікою. Це виявляється у відкритті в дозвіллевих закладах прибуткових творчих майстерень, у наданні комерційних послуг, виконанні дозвіллевих

закладів на замовлення, у створенні великої кількості робочих місць шляхом відкриття дозвіллевих центрів з їх розгалуженою інфраструктурою.

Дозвіллева сфера розвинених зарубіжних країнах має розгалужену інфраструктуру, складну технічну матеріальну базу, потужні кадри. Помітне місце в дозвіллевій сфері зарубіжних країн посідають дозвіллеві комплекси та центри, які поділяються на однопрофільні та багатофункціональні заклади. Якщо однопрофільні дозвіллеві установи дотримуються конкретного напрямку діяльності, то багатопрофільні функціонують як культурно-дозвіллеві комплекси та центри, у межах яких діють різноманітні гуртки секції, об'єднання, творчі майстерні, ігрові кімнати. Серед багатопрофільних центрів (Центри Краутрі, Сандерлендау у Великій Британії, Сан-Дієго в Каліфорнії, США, Центри Дамосло, Карачонде, Центр ім. Черв'якуса у м. Печ в Угорщині). Багатопрофільний центр в Угорщині, що в м. Печ, розташований у новому мікрорайоні. До складу цього центру входять: три дитячих садки, три школи, гімназія, інтернат, Будинок культури, бібліотека, блок харчування, спорткомплекс з басейном. У центрі працює відділ ментальної гігієни (психолого-педагогічна служба). Усі заклади Центру працюють у автономному режимі, мають свою ієрархію управління, але підкоряються генеральному директору та працюють за єдиним планом. Навчально-виховна діяльність Центру проводиться за п'ятьма напрямками:

- 1) учення – навчання;
- 2) праця, яка створює цінності;
- 3) суспільно-політична діяльність;
- 4) формування здорового способу життя та розвитку організму;
- 5) культурне використання вільного часу.

За другим напрямком створюються цінності не тільки матеріальні, а й духовні. У Центрі створені умови для суспільно корисної та продуктивної праці. Школярі на практиці набувають досвід роботи в кооперації, суспільного значення трудових зусиль. Великий інтерес становить розподіл доходів від роботи, де одна третина зароблених коштів іде на розвиток виробництва, інша – на організацію вільного часу (екскурсії, поїздки, пересувні табори та ін.) і, нарешті, третя частина – перераховується індивідуально кожному школяреві на ощадну книжку. Після закінчення школи, разом з атестатом, школяр одержує достатньо велику суму грошей.

Третій напрямок роботи – суспільно-політична діяльність. Величезне значення для виховання активної цивільної позиції має участь у самоврядуванні. Участь у самоврядуванні розвиває в дітях відчуття власної гідності й відповідальності перед колективом. У цьому відображається характерний для угорського суспільства розвиток процесу демократизації.

Четвертий напрямок – формування здорового способу життя й розвитку організму. Спрямований на підвищення фізичної культури до рівня духовної. Тут прагнуть створити умови для руху й відпочинку (у ці умови входять тиша й можливість побути наодинці). Відділ ментальної гігієни має у своєму складі психологів, логопедів та інших фахівців, працює над забезпеченням такої атмосфери й способу життя, які були б в той же час засобами ранньої профілактики психічного неблагополуччя. Велика увага приділяється розвитку культури руху, усіляким заняттям різних видів спорту.

П'ятий напрямок – це культурне використання вільного часу. У Центрі проводиться величезна робота з метою навчити школярів користуватися

своїм вільним часом, надати широкий вибір занять, розвинути інтереси, проявити й розвинути таланти різноманітної спрямованості.

У Центрі працює 143 творчих майстерні (музики, руху, пластики, графіки, кераміки, спорту, суспільних наук, екології тощо). Керують творчими майстернями по-справжньому захоплені свої справою педагоги. Центр працює для всього мікрорайону. На його базі проводяться різні заходи як камерного, так і масового характеру. Силами фахівців центру для учнівської молоді організовуються захоплюючі творчі заняття. За допомогою кабельного телебачення Центр пов'язаний з кожною сім'єю, що дозволяє кожній сім'ї одержувати консультації фахівців. Комплексний характер такого центру збагачує й роль педагога, роблячи її плановою й різноманітною. Поле дії колективного життя теж стає різноманітнішим, можливість цікавіше проводити вільний час створює сприятливі умови для залучення підлітків та їх батьків до спільної діяльності у вільний час.

Треба відмітити, що дозвіллєві центри в зарубіжних країнах відрізняються можливостями, територією, обсягом діяльності.

Паркова мережа сучасності в зарубіжних країнах класифікується за територіальними й функціональними ознаками. За територіальними ознаками розрізняють: державні парки; парки штатів; міські парки. За функціональними ознаками парки поділяються на спеціалізовані (спортивні, історичні, дитячі, зоологічні) та багатофункціональні (паркові комплекси, тематичні парки). Особливої популярності у світі набули тематичні парки. Модель Диснейленду поширилась у багатьох країнах світу – Франції, Японії, Німеччині, Іспанії. США, наприклад, в організації дозвілля учнівської молоді особливе місце посідають парки, які створюються при школі, вони передбачають ігрові та спортивні майданчики, галявини для відпочинку.

У зарубіжному дозвіллезнавстві кінця ХХ сторіччя утверджується таке поняття, як «клубна культура», яка охоплює сукупність традицій, звичаїв, етичних правил, цінностей, вироблених членами клубу в процесі тривалої клубної діяльності. Необхідно відмітити, що в зарубіжних країнах перевага надається розвитку культурно-дозвіллевих закладів клубного типу. Наприклад, у Чехії розповсюджені клубна форма організації вільного часу учнівської молоді. Клуби утворюються при школах, Будинках культури, нових мікрорайонах. Мережа їх виявляється дійсно розгалуженою, а професіоналізм і методична база кадрового складу високі завдяки тому, що в країні немає жодного відомства, що відчуває себе вільним від турбот про виховання. У його організації беруть участь громадськість найширших прошарків, установи культури й спорту, органи народної освіти й охорони здоров'я. Обов'язковим початковим етапом створення клубів є попереднє вивчення інтересів і потреб учнівської молоді. Найбільш поширеними формами роботи визначені клубні вечори відпочинку, тематичні зустрічі з діячами науки, мистецтва, творчих союзів за програмами, які наперед домовляються з членами клубу. Діяльність клубів направлена в цілому на сімейне, естетичне виховання, заняття спортом, спілкування й відпочинок.

Швеція. Цікавий досвід роботи підліткових клубів у Швеції. У Стокгольмі їх налічується більше сімдесяти. Підліткові клуби – найважливіша ланка у вихованні й соціалізації молоді, центри розвитку начал демократичного самоврядування й формування діяльної людської солідарності щодо однолітків. У Стокгольмі апробований «Демократичний проект». У нього включалося

десять підліткових центрів дозвілля. В основі експерименту лежала ідея про необхідність переходу до педагогіки співпраці й самоврядування членів клубу, де вони отримали рівні права з педагогами. В основу діяльності клубів покладені три «ні» – расизму, насильству й наркотикам.

Такий новий демократичний стиль відносин солідарності й співпраці зовсім не заважав організації та проведенню таких форм дозвілля, як вечори відпочинку, дискотеки, зустрічі з цікавими людьми, туристичні походи й екологічні екскурсії, навпаки, підлітки поводитися більш розкутими й невимушеними, бачили в педагогах співвиконавців, яким не байдужі їх інтереси, смаки [1].

У Великобританії працюють клуби, у яких знаходить ідея втілення в практичній діяльності популярних серед молоді кібер-клубів системи віртуальної реальності «Cyberseed» (м. Лондон), які анонсують програму «катання на хвилях людської душі». Вона передбачає живе виконання японської музики стилю «нового століття», низку атракціонів (зокрема, машини «Віртуальна реальність»), комп'ютерні ігри, зустрічі з ученими, акторами [2]. Атракціони розміщено в трьох суміжних приміщеннях: перша зала створює враження віртуальної реальності завдяки настінним графічним та фотографічним зображенням, що постійно змінюються; у другій кімнаті розташовано бар та ігрові автомати; персональні комп'ютери встановлено в третій кімнаті. Основною метою засновників таких клубів є демонстрація комерційних цінностей систем віртуальної реальності.

В Австралії існують загальнонаціональні молодіжні клуби книги в усіх школах країни. Мета клубів – сформувати читача, який систематично читає, думає, аналізує, прищепити йому навички читання й підняти загальну культуру. Для школярів інститутом дитячої та юнацької літератури видаються щорічники, серії клубних книг, книжкові касети. Членство в клубах дає можливість учням придбати книги зі знижкою 25%.

В Австралії набула поширення хореографічна любительська творчість. Хореографічні школи, клуби створюються при культурно-просвітніх та дозвіллевих закладах. Учасники хореографічних клубів, гуртків беруть участь у міжнародних фестивалях та конкурсах.

США. Уся система позашкільної діяльності учнівської молоді США робить великий внесок у вирішення завдань із соціалізації молоді. Особливе місце в системі позашкільної діяльності займають скаутські союзи. Вони пристосовують свою діяльність до нових історичних умов, переглядають форми й методи роботи. У наш час скаутизм широко розвиває клубну діяльність. Американські клуби сьогодні – не тільки центри дозвілля. Вони стали найважливішими компонентами середовища, що ефективно беруть участь у соціалізації особистості, залученні її до норм і цінностей соціального мікросередовища. Завдання клубів полягає в посиленні впливу школи на особистість школяра, її емоційне середовище. Найбільш популярними клубами в США є віртуальні, комп'ютерні, клуби «любителів ораторського мистецтва, клуб банківських та фінансових справ», «аеронавтики та астронавтики».

Серед сільської молоді популярні клуби сільських фермерів. Число таких клубів зростає не тільки в сільській місцевості, але й у містах. У зміст роботи цих клубів входить: вирощування молодняка на фермах, консервація овочів, фруктів.

Члени клубів займаються електронікою й автосправою. У наш час у цих

клубах зайнято майже 4,5 млн. осіб; у т.ч. є клуби для хлопчиків (такі клуби відвідують біля 1 млн. осіб) і для дівчаток (близько 200 тис. осіб). Американські клуби привертають дітей своєю зовнішньою символікою – емблемою, значками, формою. Так, наприклад, у клубі – Каре «horsehol» (Сан-Франциско), який рекламує й має зв'язок з технологією віртуальної реальності через комп'ютер, члени клубу одягнені в спеціальний одяг (сорочки темного кольору, розмальовані фантастичними картинками). У клубах проводяться зустрічі з цікавими людьми, вечори, аукціони, фестивалі, виставки художньої творчості, концерти та ін.

У США діяльність дитячих і юнацьких клубів різних напрямів служить ефективним засобом профілактики правопорушень неповнолітніх. Американські вчені свідчать про благодійний вплив клубів на підлітків та їх поведінку.

Німеччина. Створюється низка програм для професійної орієнтації молоді, у формуванні й реалізації яких беруть участь державні організації, заклади клубного типу, представники ділових культурно-мистецьких і наукових кіл.

У м. Оберхаузен з ініціативи місцевих органів влади створено мережу центрів для підготовки й працевлаштування молоді. «Вербундсистем», метою яких є: надання послуг для поглиблення професійної підготовки, набуття професійних необхідних знань, умінь, навичок для пошуку роботи. «Вербундсистем» складається з таких базових елементів, як школа, місцевий комітет з працевлаштування, молодіжна служба, система навчання на виробництві.

Німецький учений Р. Трептов, вивчаючи досвід підліткових клубів Німеччини, підкреслює, що потенціал клубної роботи залежить від систематичності дозвілєвої діяльності, комплексності, багатопрофільності закладу. Принципами, що визначають ефективність клубної діяльності з учнівською молоддю, є принципи добровільності та систематичності [3, с. 166], а пріоритетним завданням клубу має бути поєднання зусиль культурного, соціального, дозвілєвого характеру, спрямованих на адаптацію та соціалізацію особистості.

Австрія. Для проведення вільного часу, канікул на природі, у горах у країні діють соціальні молодіжні об'єднання, які організують відпочинок своїх однолітків, організуючи цікаві екскурсії, захоплюючи турпоходи й різні заходи розважального характеру.

Незвичайний загальнонаціональний музичний союз для молоді (з акціями в різних містах) створений в Австрії. За незначну платню організовується до 300 концертів за участю молодих дарунів (музикантів, композиторів).

Також в Австрії набув популярності проект «Мальовниче місто», ініціатором якого є Віденський відділ освіти та Гільдія торговців фарбами. Проект реалізується у формі конкурсу під відкритим небом на краще оформлення дитячими малюнками торговельних павільйонів, стендів. Цікава робота проводиться в дитячому зоопарку міста Відень, розрахована на дітей різного віку та батьків: маленькі знайомляться з тваринами, старші вивчають значення тваринного світу в житті людини, особливості тваринного життя. У дитячому зоопарку передбачені розважальні та рекреаційні програми для батьків і дітей.

Франція. Проблему зайнятості учнівської молоді у вільний час у Франції вирішують шляхом створення центрів канікул і дозвілля, що забезпечує повноцінний відпочинок і виховання учнів у їх вільний час. Центрами організо-

вуються турпоходи з ночівлями з відвідинами історичних місць. Основна мета центрів – фізичний, етичний і культурний розвиток дитини.

У розпорядженні дітей знаходяться гімнастичні зали, ігрові й спортивні майданчики, басейни, бібліотеки, різні майстерні, спеціально обладнані кухні для вивчення куховарського мистецтва. Особлива увага приділяється створенню ігротек – спеціальних ігрових кімнат. У наш час їх у Франції близько п'ятдесяти.

У виховній роботі враховуються захоплення різних неформальних груп. При Центрі була створена Французька Федерація мотоциклістів, що захищає права байкерів. Федерація вирішує проблеми навчання водіння підлітків на мотоциклах, оплачує податкові мита, видає права на водіння, проводить змагання. Разом з дорослими здійснюються тривалі подорожі на мотоциклах.

У різних містах країни створені бази відпочинку мотоциклістів, а в період відпочинку на спеціально підготовлених для них базах аніматори знайомлять дітей з природними особливостями різних районів, вивчають спортивні ігри.

Різноманітні форми й методи виховання Центрів охоплюють усі сторони дозвілля учнівської молоді, сприяє її культурному відновленню.

Необхідно також відзначити, що потужних обертів у Північній Америці, Європі, Японії набуває будівництво штучних зон дозвілля (синтетичні тропіки, емітовані середземноморські поселення, казкові тематичні парки, технічні ярмарки). Таке проведення дозвілля пропонує ознайомитися учнівську молодь зі світовими надбаннями «вдома», покататися на ковзанах та лижах влітку, оглянути голландське селище в Нагасакі (Японія) тощо.

Таким чином, молодіжна політика зарубіжних країн при всьому своєму різноманітті має свої загальні риси, зумовлені приблизно однаковим рівнем розвитку й подібністю проблем у сфері організації вільного часу.

Останніми роками в країнах зарубіжжя відбувається перехід від кількісних акцентів до якісного вдосконалення молодіжної політики у сфері вільного часу, дозволяє залучати учнівську молодь до активної комунікативної, просвітницької, художньо-творчої діяльності, сприяє реалізації її інтелектуального, морального, фізичного потенціалу. Безперечно, використання у своїй діяльності різноманітних форм та методів дозвіллевої роботи відповідно до потреб кожної людини буде сприяти особистісно орієнтованому спілкуванню.

Література

1. Правіц М., Петтерсон Д. Доповідь 10 всесвітньої конференції. – Стокгольм, 1997. – 315 с.
2. Петрищев В.І. Великобритания: социальная сфера и досуг молодежи. – Красноярск, 1999. – 281 с.
3. Петрова І.В. Дозвілля в зарубіжних країнах. – К., 2005. – 512 с.

ВС
«

логі
укра
мув<
при<

кові
соб>
тика
рове
няну
підх(
мувс

жип
наук
ки
А}
прак
ціалі
І
бітні
тіон
с ня
А
пед
а

гоун
фес
<
даго
ї

ст.
Не

туту
кафе
ХОТН!
проб
чик